

IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom /sastavili i uredili Edward P. Adcock s Marie-Thérèsom Varlamoff i Virginiom Kremp; – Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo 2003. – (Povremena izdanja Hrvatskoga knjižničarskog društva; knj. 11)

Ovo je prijevod prvoga priručnika objavljenog u okviru Međunarodnih izdanja s područja zaštite Središnjega programa za zaštitu i konzervaciju Međunarodnoga saveza knjižarskih društava i ustanova (IFLA-PAC).

Jedna od važnih IFLA-inih zadaća jest da podupire širenje i prihvaćanje stručnih načela za provođenje zaštite i konzervacije. *Načela zaštite i konzervacije knjižnične građe* prvi su puta objavljena u IFLA Journal, 5 (1979), str. 292–300. Revidirali su ih i proširili J. M. Dureau i D. W. G. Clements iz IFLA-ina Odsjeka za konzervaciju, a objavila ih je IFLA HQ 1986. kao Stručno izvješće br. 8. Središnji program za zaštitu i konzervaciju Međunarodnoga saveza knjižničnih udruga i institucija (IFLA-PAC) provodio je od 1994. godine istraživanje među stručnjacima za zaštitu iz niza ustanova i organizacija (knjižničari, arhivisti, ICA, IFLA-PAC, IFLA-in Odsjek za konzervaciju) radi osuvremenjivanja dokumenta iz 1986. na temelju prikupljenih mišljenja. Posao je dovršen 1998. godine objavljivanjem kratkoga priručnika čiji je prijevod konačno pred nama.

U priručniku su obrađena pitanja preventivne zaštite knjižnične građe koja je temelj produljenja njezine trajnosti. Uz zahvale, pojmovnik, predgovor, uvod i bibliografiju, Priručnik sadržavaju šest poglavlja i dva dodatka.

Temeljni elementi preventivne zaštite knjižnične građe – sigurnost, zgrada, spremište, isključivanje svih štetnih utjecaja, pravilan odabir zaštitne ambalaže, pravilno rukovanje građom, zaštita tijekom uporabe u čitaonici, prijevoza izvan ustanove i izložbe, zaštita izvorne građe prijenosom na druge medije te zaštita za slučaj prirodnih katastrofa i onih kojima je uzrok čovjek – obrađeni su u šest poglavlja:

- planiranje mjera sigurnosti i zaštite za slučaj katastrofa
- okolina
- tradicionalna knjižnična građa
- fotografije i filmovi
- audiovizualna građa
- preformatiranje.

U dvama dodatcima na kraju priručnika nalazi se popis ustanova od kojih se može zatražiti pomoć u vezi zaštite te standarda koji se odnose na ovo područje. Tekst sadržava sedam crteža na kojima su skicirani načini držanja knjiga u spremištima i čitaonicama, jedan dijagram i jednu tablicu.

Priručnik je pisan razumljivim jezikom. Pristup zaštiti temeljen je na najnovijim znanstvenim, stručnim i tehničkim dostignućima čija je primjena već provjerena u praksi.

Prijevod ovoga priručnika dragocjen je doprinos u edukaciji za zaštitu pisane baštine u našoj zemlji, kojim se, iako je prvotno namijenjen knjižnicama, mogu služiti i arhivi, muzeji te drugi imatelji/vlasnici pisane baštine. Dokumenti i knjige, a u

novije vrijeme i strojno čitljivi zapisi, ne čuvaju se samo u knjižnicama, arhivima i muzejima, već i u drugim kulturnim, znanstvenim i vjerskim institucijama te kod građana.

Nazivlje koje se rabi u hrvatskom prijevodu usuglašeno je s našim nazivljem na području zaštite. No, kako naša terminologija nije dobro razrađena i na njoj se posebno ne radi, nekim su pojmovima teško pronađeni odgovarajući hrvatski prijevodi, poput *foxinga*, dok su neki ostali u engleskom izvorniku, poput *enkapsulacije*.

Najveći prostor u IFLA-inim načelima za skrb i rukovanje knjižničnom građom dan je okolini i tradicionalnoj knjižničnoj građi, a potom planiranju mjera sigurnosti i zaštite za slučaj katastrofa te preformatiranju. Priručnik je djelomice napisan na razini praktičnih savjeta i uputa za postupanje u određenim situacijama što mu daje dodatnu vrijednost.

Ovaj nam priručnik upućuje nekoliko veoma važnih poruka:

1. *da odgovornost za zaštitu snose svi*; stručnjaci za zaštitu i konzervaciju mogu savjetovati i provesti određene postupke, no ostalo knjižnično osoblje, od ravnatelja naniže, dužno je brinuti se o dobrobiti knjižnične građe; mjere zaštite u knjižnici/arhivu/muzeju moraju se poticati, prihvaćati i provoditi od najviših do najnižih razina;

2. *da je preventivna zaštita skupa, ali ni u kojem slučaju nije skuplja od konzerviranja i restauriranja*; stoga je utvrđivanje prioriteta u zaštiti i odabir gradiva za zaštitu druga važna poruka koju nam upućuju IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom; važno je istaknuti da utvrđivanje prioriteta za zaštitu nije zapreka usvajanju cjelovitog pristupa zaštiti; svaka, pa i najmanja ustanova mora procijeniti stanje u svojoj sredini i izraditi svoje prioritete, ali mora biti sposobna sagledati svoje prioritete u okviru svih prioriteta, od nižih lokalnih do državne razine, jer su izvori financiranja zajednički;

3. *da postojanje svijesti o važnosti zaštite samo unutar zajednice knjižničara nije dovoljno*; svijest o važnosti zaštite treba prenijeti na cjelokupnu javnost, a posebno na političare koji odlučuju o sredstvima;

4. *da je potrebna suradnja među knjižnicama, arhivima, muzejima i galerijama po pitanju zaštite* jer se na taj način mogu uštedjeti znatna sredstva kroz izbjegavanje udvostručavanja nekih poslova; najbolji je primjer tome nepotrebno mikrofilmiranje gradiva koje je već u nekoj drugoj ustanovi zaštićeno na taj način; kod nas se, nažalost, čak možemo susresti s restauriranjem više istih primjeraka knjiga različitih imatelja/vlasnika što je znatno skuplje od mikrofilmiranja;

5. *da preventivnoj zaštiti treba dati prednost pred restauriranjem* jer je to daleko učinkovitije i jeftinije.

Priručnik čiji je prijevod konačno objavljen, potpuno je uspio u nakani da:

- predoči osjetljivost knjižnične građe
- unaprijedi znanje o njezinoj trajnosti
- potakne pravilno čuvanje i postupanje s građom
- pomogne osoblju knjižnice u iznalaženju praktičnih rješenja za određene probleme zaštite

– ukaže na potrebu jasnije komunikacije među različitim stručnjacima i ustanovama po pitanju zaštite.

Odluka o prijevodu IFLA-inih načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom donesena je prije nekoliko godina. Objavljuje se u 2003. godini, točno trideset godina nakon objavljivanja *Osnova zaštite bibliotečne građe* V. Dadić i E. Sarić te istoga nakladnika, Hrvatskoga knjižničarskog društva. Na području zaštite u posljednjih se trideset godina mnogo toga promijenilo i zato je ovaj prijevod dobrodošao. Bilo bi dobro kad bi objavljivanje ovoga priručnika bilo prihvaćeno kao prvi korak u obogaćivanju stručne i znanstvene literature s područja zaštite i konzervacije pisane baštine koja u Hrvatskoj kronično nedostaje.

Sam urednik IFLA-inih načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom ističe u predgovoru da se ta publikacija ne može rabiti izdvojeno. Nastala je kompilacijom brojnih izvora od kojih je njih osamdeset sedam citirano u bibliografiji, pa je sam urednik ocjenjuje kao uvod u kompleksno područje zaštite i konzervacije. Konzervacija čak i nije tema ovoga priručnika i namjerno je izostavljena obzirom da je iznimno skupa i zahtijeva dobro educirane stručnjake.

Prihvatimo zato i mi ova *Načela* kao uvod i nastavimo ne samo s prijevodima kapitalnih naslova s područja zaštite, već poradimo i na tome da se naši stručnjaci angažiraju i potaknu na pisanje.

Tatjana Mušnjak